

Gdje mi to živimo? Na kori smo kugle, koja se vrti oko Sunca, a svi skupa s Mliječnom stazom rotiramo... Zapravo smo u svakom trenutku na drugom mjestu, samo to kretanje ne osjetimo. Pogled prema nebu daje nam neke odgovore na to pitanje. Jedno malo istarsko mjesto se upisalo na astronomsku kartu svijeta - Višnjan. Astronomsko društvo Višnjan i Zvezdarnica Višnjan djeluju već više od četrdeset godina. Osim otkrivanja niza malih tijela Sunčeva sustava, asteroida, kometa, meteoroida. Zvezdarnica se bavi i obrazovanjem, u području STEAM-a, s naglaskom na rad s visoko motiviranim i darovitim učenicima. Jačanjem svjetlosnog zagađenja, zvezdarnica je premještena na obližnje brdo Tičan. Gradnja Zvezdarnice Tičan započela je 1998., a 2002. montiran je metarski teleskop imena Dager. Prvo svjetlo u pokusnom radu ostvareno je 2014. Tu se odvija edukacija iz prirodnih znanosti, tehnologije i kulture, još od davne 1989., kad je bila stvorena prva Jugoslavenska škola astronomije, koja ubrzo postaje Višnjanska škola astronomije. Nedavno su tu održana predavanja o: asteroidima, kometama, dupinima Istre i Tršćanskog zaljeva, o razlikovanju jestivih i otrovnih gljiva, o prirodnoj tjelesnoj imunoterapiji od tumora. Od 2001. djeluje i Ljetna škola znanosti, a od 2002. razvija se Znanstveni kamp mladih, za osnovnoškolce, koji tu borave i uče. Astronomsko društvo djeluje u edukacijskim aktivnostima kao suorganizator, sa Znanstveno edukacijskim Centrom Višnjan. Godine 2007. započne s radom klub istraživača Explora, s namjenom zaštite bioraznolikosti močvarog ušća Mirne u Jadran. Na nagovor roditelja 2013. klubu istraživača priključuju se i predškolci u ekološko-znanstvenom šumskom vrtiću. Zvezdarnica omogućuje skupne posjete cijelu godinu, a individualne samo ljeti, u prethodnu najavu. Predavanje tom prilikom je u skladu s dobnom razinom slušatelja. Vodi se do nove Zvezdarnice na Tičanu, kamenog kruga, te promatra teleskopom (Sunce ili objekti noćnog neba).

Zvezdarnica Tičan sagrađena je i opremljena zajedničkim naporima Astronomskog društva Višnjan, Općine Višnjan, Grada Poreča, Županije istarske, državnim potporom te mnogim sponzorima i trudom mnogih pojedinaca, na brdu Tičan. Preuzima astronomska opažanja asteroida koji su godinama vršeni iz samog mjesta Višnjan. Otvorena je 2009. Kupola je promjera od osam metara, s automatiziranim reflektorom od 1000mm. Spiritus movens cijelog pothvata je astronom Korado Korlević. Nagrađen je godišnjom Nagradom Ivan Filipović 2002. za područje znanstvenog i stručnog rada.

Arhitektonski zgrada izlazi iz okvira uobičajeno kockaste arhitekture, koja dominira desetljećima.

Umjesto toga izabran je tlocrt zakrivljenih zidova, kamenih pročelja, koji se nadovezuje na istarsku arhitekturu, a ne globalističku modu. Hvalevrijedan je ovaj pokušaj valorizacije tradicionalne estetike, u kombinaciji s novim. Izgledom suvremeni cilindrični volumen podno kupole pokriven je uspravnim metalnim profilima. Zbog relativne vitkosti posegnuto je za gotovo zaboravljenim strukturalnim elementom kontrafore, tipične za gotičku arhitekturu crkava. Ovo upravljanje u vis sukladno je namjeni zvjezdarnice. K tome, rabe se srednjovjekovne plitke niše, s polukružnim tjemnom. Pojavljuje se i apsida. Ovakav tretman istarskog kamena tvori epitel koji skupa s izabranim zakrivljenim volumenima proigrava igru svjetla i sjene. Vrhovi istarskih brda često su mjesta crkava, tornjeva, a tu je sad zdanje koje nas dodatno povezuje s nebom, sa širim kontekstom od zemaljskog. Obližnji hrast medunac dugo je bio sam, i na vjetrometini munja.

Tičanska zvjezdarnica je u svjetskom vrhu. Druga je po redu u otkrivanju asteroida koji bi mogli ugroziti Zemlju, odmah iza velike NASA-e, ispred američke vojske i Europske svemirske agencije, prema podacima Centra za mala tijela Međunarodne astronomske unije. Hrvatski je tim od početka 2019. otkrio čak 54,5% mimoilaznih moguće opasnih tijela (Near Earth Objects - NEO). Dakle, budno tičansko oko motri i pazi na svemirske opasnosti. Time se suzuje prijetnja Zemlji, jer su najopasniji oni neznani. Znamo za približno 19.000 tijela, s vjerojatnošću katastrofalnog udara u omjeru 1:100.000. Sjetimo se udara meteorita kod Čeljabinska u Rusiji 2013.! Superbolidni asteroid promjera od 20 metara dojurio je brzinom od preko 60.000km/h, obasjavši područje južno od Urala svjetlošću jačom od sunčeve, vidljivu i sto kilometara daleko. Ulaskom u atmosferu pod blagim kutom eksplodirao je na visini od trideset kilometara, izazvavši udar jačine 400–500 kilotona TNTa, iliti 26-33 puta jače od atomske bombe bačene na Hiroshimu. Pri tome je pretvoren u krhotine nastavio s padom, i 1.500 ljudi je ozlijeđeno. Bio je to najveći poznati udar asteroida od katastrofalnog u tunguskoj šumi 1908., kad je asteroid promjera od 60 do 190m sravnio sa zemljom 2,000km² šume. Promatrači neba su globalno umreženi, i međusobno se nadopunjuju u praćenju neba. Prema kazivanju astronoma Korada Korlevića jedan od opasnih asteroida je Apophis, koji bi mogao naići 2036. Već 2029. znat će se njegova preciznija putanja, te će se u skladu sa spoznajama moći primijeniti mjere, bilo evakuacije primorskog područja zbog mogućega tsunamija, ili krenuti u svemirsko uništavanje asteroida. Rano otkrivanje općenito daje mogućnost evakuacije iz područja za koje se izračuna vjerojatnost pogotka. Ulaganje u zvjezdoznanstvo je minimalno u odnosu na blagodat koju donosi. Koliko je razvijena svijest o tome u društvu? Reklo bi se - minimalno. U koliko područja smo u svjetskom vrhu, osim nogometa?

Ati SALVARO